Daandii Haqaa

Description

Akkuma kutaale darban keessatti jenne daandiin haqaa lama taâ€™uu hin dandaâ€™u tokko qofa malee. Daandiin haqaa tokko taâ€™uun namatti dhiphachuun namoonni muraasni kan irra deeman osoo hin taâ€™iin daandii balâ€™aa dhala namaa guutu keessumeessu dandaâ€™uudha. Daandiin kuni nama kamuuf kan taâ€™uufi kan gahuudha. Daandiin haqaa kuni balâ€™achuu qofaa mitii ifaa fi qajeelummaan kan guuttameedha. Nama of balleessu fi kufaati mataa ofi irratti fidu barbaade malee eenyullee daandii kan irraa hin goru. Daandiiwwan yeroo darbani jireenya keenya keessatti akka nu hin baasne ilaalle jirra. hanga fedhan daandiwwan sunniin bareeda haa fakkaatanii garuu dhumni isaan itti nama geessan hamaadha. Addunyaa gabaabdu tanaaf jedhe namni daandii san hordofuu dandaâ€™a. Haa taâ€™uu malee adabbiin inni dhandhamu Rabbi qofatu beeka. Addunyaa tana keessattu hangam xin-sammuu (saykolojiin) rakkataa akka jiran ni agarra. Kuni azaba (adaba) duniyaa tanaati. Rabbiin akkana jedha:

â€œWarri abbooti kitaaba (yahudoota fi Kiristaanota) fi mushrikoota irraa kafaran ibidda jahannam keessatti hafoo taâ€™anii jiraatu. Warri sun isaanumatu irra hamtuu uumamaati.â€• Suura Al-Bayyinah:6

Hanga ammaa daandii haqaa nu baasu kamiin akka taâ€™e qorachuuf carraaqa turreera. Daandii kamtu nu baasa ree? Daandii kamtu nageenya, tasgabbii, gammachuu fi milkaaâ€™inna addaan hin cinne nu kennu dandaâ€™a? Eeti daandiwwan gagabaaboon fayda armaan olii yeroo gabaabaf nu kennan baayâ€™eedha. Nuti immoo faaydaa yeroo gabaabaf turu osoo hin taâ€™in kan yeroo dheeraf turu barbaanna, akkasi mitiree? Kanaafu faaydaa yeroo dheeraaf turu argachuuf daandii haqaa faaydaa san nu kennu dandaâ€™u beekuu, qorachu fi hordofuu qabna. Rabbiin akkana jedha:

وَٱللَّهُ يَدۡعُوٓاْ إِلَىٰ دَارِ ٱلسَّلَٰمِ وَيَهۡدِى مَن يَشَآءُ إِلَىٰ صِرَٰطٖ مُّسۡتَقِيمٖ ٢٥

â€œRabbiin gara mana nageenyaatti waama. Nama fedhes gara karaa qajeelatti qajeelcha.â€• Suura Yuunus:25

Daandiin haqaa suni kamidha ree laata? Daandiin haqaa yookiin karaan qajeelan suni Rabbiin qofa gabbaruudha.

وَإِنَّ ٱللَّهَ رَبِّي وَرَبُّكُمۡ فَٱعۡبُدُوهُۚ هَٰذَا صِرَٰطٞ مُّسۡتَقِيمٞ ٣٦

â€œDhugumatti Rabbiin Gooftaa kiyyaa fi Gooftaa keessani. Kanaaf Isa qofa gabbaraa. Santu karaa qajeeladha.â€• Suura Mariyam:36

وَأَنِ ٱعۡبُدُونِيۚ هَٰذَا صِرَٰطٞ مُّسۡتَقِيمٞ ٦١

â€œAna (Rabbii) [qofa] gabbaraa, kanatu karaa qajeeladha.â€• Suuraa Yaasin:61

Rabbiin qofa gabbaruun gabrummaa nafsee ofii, sheyxaana, ilma namaa fi kkf jala nama baasun bilisummaa dhugaa nama goonfachiisa. Namni nafsee ofii fi sheyxaana jala yoo deemu, garri itti deemu itti dukkanaaâ€™a. sababni isaas, ifa ittiin deemu hin qabu. Namni tokko jireenya tanaa fi tan dhuftu keessatti ifa ittiin deemu argachuuf Rabbiin qofa gabbaruu (itti buluu) isa barbaachisa. Taâ€™uu baannan ifa kana hin argatu.

Rabbiin (qulqullaaâ€™e fi oltaâ€™e) akkana jedha:

â€œâ€¦Nama Rabbiin ifa isaaf hin taasisin, ifni homaatu isaaf hin jiru.â€• Suura An-Nuur:40

أَوَمَن كَانَ مَيۡتٗا فَأَحۡيَيۡنَٰهُ وَجَعَلۡنَا لَهُۥ نُورٗا يَمۡشِي بِهِۦ فِي ٱلنَّاسِ
كَمَن مَّثَلُهُۥ فِي ٱلظُّلُمَٰتِ لَيۡسَ بِخَارِجٖ مِّنۡهَاۚ كَذَٰلِكَ زُيِّنَ لِلۡكَٰفِرِينَ
مَا كَانُواْ يَعۡمَلُونَ ١٢٢

â€œSila namni duâ€™aa turee ergasii isa jiraachifne ifa isaaf goone fi [ifa] saniin namoota keessa deemu, akka fakkii nama dukkana keessa jiru kan ishee keessaa hin baane taâ€™aa? Akka kanatti kaafirootaf wanti isaan dalagan miidhagfame.â€• Suura Al-Anâ€™aam:122

Jechi â€œIfaâ€• jedhu â€œimaanaâ€•. Namni imaanni osoo qalbii isaa keessatti hidda hin qabatiniin dura duâ€™aa ture, qalbiin isaa tan duutedha. Akkuma imaanni dabaluun qalbiin isaa jiraata adeemti, ifni imaana isaaf ifaa adeema. Eessaa kaâ€™ee garam akka deema jiru ifa imaanatiin ilaala. Namoota keessa

ifa imaanatin adeema. Namni ifa kana hin arganne immoo dukkana keessatti hafa, ni raataâ€™a. Keessaa bahuun hin jiru. Kanaafu namoonni kunniin lamaan wal qixxaatu ree? Tokko ifa imaanatiin deema, kan biraa immoo dukkana kufrii fi shirkiitin adeema.

Kanaafu daandiin haqaa daandii ifaati. Namni daandii haqaa kana irra deemu ifaa ibsate deemaa jiraa jechuudha. Daandii haqaa kana irra deemuf qajeelfama nu barbaachisa akkuma namni karaa dheeraa fi biyya hin beekne deemu kaartaa isa barbaachisu. Akkamitti Rabbiin akka gabbarru yoo hin beekiin akkamitti daandii haqaa irra deemu dandeenya ree? Kanaafu daandii haqaa irra deemuuf qajeelfamni tokkichi nuti hordofuu qabnu Islaama. Rabbiin (Qulqullaaâ€™e fi oltaâ€™e) akkana jedha:

وَأَنَّ هَٰذَا صِرَٰطِي مُسۡتَقِيمٗا فَٱتَّبِعُوهُۖ وَلَا تَتَّبِعُواْ ٱلسُّبُلَ فَتَفَرَّقَ
بِكُمۡ عَن سَبِيلِهِۦۚ ذَٰلِكُمۡ وَصَّىٰكُم بِهِۦ لَعَلَّكُمۡ تَتَّقُونَ ١٥٣

â€œ**Dhugumatti kuni karaa Kiyya isa qajeeladha, isa hordofaa. Karaa Rabbii irraa isin baasanii karaa hedduu hin hordofinaa. Inni(Rabbiin) kana akka muttaqoota (warra Rabbi sodaatan) taataniif isiiniif dhaama.**â€• Suuraa Al-Anâ€™aam:153

Islaaman ala karaa biraa hordofuun daandii haqaa irra deemaa jirra yoo jenne dogongorre, jireenya keenya qisaasessa jirraa jechuudha.

Islaama

Islaama jechuun Rabbiif buluu, ajajamu, harka kennu yoo taâ€™uu Musliima jechuun immoo nama Rabbiif ajajamu jechuudha. â€œIslaamni Nabii Muhammadin (SAW) hundeefame.â€•jechuun yaada dogongoraa fi haqa irraa fagaatedha. Islaamni Nabii Muhammadin yoo kan jalqabame taâ€™ee, nabiyyoonni yookiin namoonni Nabii Muhammad duraa eenyuuf ajajamaa turan? Nabii Nuh, Ibraahim, Muusa, Iisa fi kkf eenyuuf ajajamaa turan? Rabbiifi mitii? Nabiyyoonni hundi isaanitu Rabbiif ajajamoo turan. Kanaafu namoota Rabbiif ajajaman (Musliimota) turan jechuudha. Amantiin isaanis Rabbiif ajajamu (Islaama) turee jechuudha. **Kanaafu Nabii Muhammad (SAW) amanti Islaama kan jalqabe osoo hin taâ€™iin kan itti fixe jechuudha**.

Nabiyyoonni Nabi Muhammad (SAW) duraa seerota adda addaa ummata isaanitif taâ€™uu fi maluu qabu turan. Garuu hundii isaanitu kaayyoo wal fakkaata qabu. Innis Rabbiin gabbaruu fi ummata isaani gara â€œTokkichummaa Rabbitti (Tawhidatti)â€• waamudha. Nabiyyana Muhammad(SAW) seera guutu hanga Guyyaa Qiyaamatti ilma nama kamifiyyuu taâ€™uu Rabbiin kenneefi. Isaan booda nabiyyiin dhufu hin jiru, Qurâ€™aana boodas kitaabni Rabbiin biraa buâ€™u hin jiru. Kanaafu ilmi namaa seera Rabbiin buuse kanatti buluun of baraaru yookiin irraa garagaluun of halaaku (balleessu) dandaâ€™u. Islaaman ala Rabbiin biratti amantiin fudhatama argatu tokkolle hin jiru. Rabbiin akkana jedha:

وَمَن يَبْتَغِ غَيْرَ ٱلْإِسْلَٰمِ دِينًا فَلَن يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِى ٱلْءَاخِرَةِ مِنَ
ٱلْخَٰسِرِينَ ﴿٨٥﴾

â€œNamni Islaaman alatti amantii biraa barbaade isarraa hin qeebalamu (hin fudhatamu). Aakhirattis inni warra hoongaâ€™an irraayi.â€• Suuraa Ali-imraan:85

Dhugumattii haada (funyoo) Islaama hin cinne qabachuun of baraarudha. Rabbiin (Qulqullaaâ€™e fi oltaâ€™e) akkana jedha:

۞ وَمَن يُسْلِمْ وَجْهَهُۥٓ إِلَى ٱللَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَقَدِ ٱسْتَمْسَكَ
بِٱلْعُرْوَةِ ٱلْوُثْقَىٰ ۗ وَإِلَى ٱللَّهِ عَٰقِبَةُ ٱلْأُمُورِ ﴿٢٢﴾

â€œNamni hojii toltuu (iklaasan (qulqullumman) Rabbiif jedhe fi Ergamaa Rabbii hordofuun) hojjataa fuula isaa gara Rabbiitti kenne(Tokkichummaa Isaatti amane fi Isa qofa gabbare) dhugumatti funyoo cimaa qabateera; booddeen wantoota hundaatu gara Rabbiiti.â€• Suuraa Luqmaan:22

Funyoo kanaan alaa kamitu ilma nama baraaru dandaâ€™aa?

Gara Islaamatti erga seenten booda dhamaâ€™iinsi tokko tokko si muudachu dandaâ€™a. Gareewwan adda addaa jiraachun, Muslimoonni akkanatti cunqurfamuun, Muslimoonni itti gaafatamummaa ofii bahuu dhabuu fi amala badaa agarsiisun, ifa Islaama sitti dukkaneessu dandaâ€™a. Rakkoole fi dhamaâ€™iinsa kunniin gonkumaa haqa Islaama jijjiru hin dandaâ€™an. Yeroo baayâ€™ee nuti amantii yookiin hamilee osoo hin taâ€™in wantoota namoonni hojjatan ilaalun isaan hordofna, murtii dabarsina. Namtichi wanta badaa yoo raawwate amantiinis badaa jenna. Namoota ilaalun Islaama ilaalchise murtii fi yaada sobaa kan qabannu yoo taâ€™ee dogongorre jirra. Rabbiin kana nu akeekachisa.

وَإِن تُطِعْ أَكْثَرَ مَن فِى ٱلْأَرْضِ يُضِلُّوكَ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ ۚ إِن
يَتَّبِعُونَ إِلَّا ٱلظَّنَّ وَإِنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ ﴿١١٦﴾

â€œ**Yoo irra hedduu namoota dachii keessa jiraniif ajajamte, karaa Rabbii irraa si jallisu. Kan isaan hordofan shakkii qofa. Isaanis kijibdoota malee homaa hin taane.â€•** Suuraa Al-Anâ€™aam:116

Waaâ€™ee Islaama ilaalchise wanta midiyaan odeessitu yoo hordofne yookin ajajamneef, daandii haqaa irraa baana. Sababni isaas midiyaan harkii caalu kijibdoota, haqa awwaalu, sobaa fi shakkii hordofu.

Shakkii fi dhamaâ€™iinsa keessaa bahuuf furmaanni keenya gara Qurâ€™aana fi sunnaa Ergamaa Rabbii (SAW) deebiâ€™uudha. Gareewwan adda addaa Islaama keessatti yommuu uumamani fi wal dhaban arginu hadiisa kana yaadachuun hojii irra oolchun dhamaâ€™iinsa fi kufaati irraa fagaachu dandeenya.

Ø¹ÙŽÙ†Ù’ Ø£ÙŽØ¨Ù•ÙŠ Ù†ÙŽØ¬Ù•ÙŠØÙ• Ø§Ù„Ù’Ø¹Ù•Ø±Ù’Ø¨ÙŽØ§Ø¶Ù• Ø¨Ù’Ù†Ù• Ø³ÙŽØ§Ø±Ù•ÙŠÙŽØ©ÙŽ Ø±ÙŽØ¶Ù•ÙŠÙŽ Ø§Ù„Ù„Ù‡Ù• Ø¹ÙŽÙ†Ù’Ù‡Ù• Ù‚ÙŽØ§Ù„ÙŽ: â€œÙˆÙŽØ¹ÙŽØ¸ÙŽÙ†ÙŽØ§ Ø±ÙŽØ³Ù•ÙˆÙ„Ù• Ø§Ù„Ù„ÙŽÙ‘Ù‡Ù• ØµÙ„Ù‰ Ø§Ù„Ù„Ù‡ Ø¹Ù„ÙŠÙ‡ Ùˆ Ø³Ù„Ù Ù ÙŽÙˆÙ’Ø¹Ù•Ø¸ÙŽØ©Ù‹ ÙˆÙŽØ¬Ù•Ù„ÙŽØªÙ’ Ù Ù•Ù†Ù’Ù‡ÙŽØ§ Ø§Ù„Ù’Ù‚Ù•Ù„Ù•ÙˆØ¨Ù•ØŒ ÙˆÙŽØ°ÙŽØ±ÙŽÙ•ÙŽØªÙ’ Ù Ù•Ù†Ù’Ù‡ÙŽØ§ Ø§Ù„Ù’Ø¹Ù•ÙŠÙ• ÙˆÙ†Ù•ØŒ Ù•ÙŽÙ‚Ù•Ù„Ù’Ù†ÙŽØ§: ÙŠÙŽØ§ Ø±ÙŽØ³Ù•ÙˆÙ„ÙŽ Ø§Ù„Ù„ÙŽÙ‘Ù‡Ù•! ÙƒÙŽØ£ÙŽÙ†ÙŽÙ‘Ù‡ÙŽØ§ Ù ÙŽÙˆÙ’Ø¹Ù•Ø¸ÙŽØ©Ù• Ù Ù•ÙˆÙŽØ¯Ù•Ù‘Ø¹Ù• Ù• ÙŽØ£ÙŽÙˆÙ’ØµÙ•Ù†ÙŽØ§ØŒ Ù‚ÙŽØ§Ù„ÙŽ: Ø£Ù•ÙˆØµÙ•ÙŠÙƒÙ•Ù Ù’ Ø¨Ù•ØªÙŽÙ‚Ù’ÙˆÙŽÙ‰ Ø§Ù„Ù„ÙŽÙ‘Ù‡Ù•ØŒ ÙˆÙŽØ§Ù„Ø³ÙŽÙ‘Ù Ù’Ø¹Ù• ÙˆÙŽØ§Ù„Ø·ÙŽÙ‘Ø§Ø¹ÙŽØ©Ù• ÙˆÙŽØ¥Ù• Ù†Ù’ ØªÙŽØ£ÙŽÙ ÙŽÙ‘Ø±ÙŽ Ø¹ÙŽÙ„ÙŽÙŠÙ’ÙƒÙ•Ù Ù’ Ø¹ÙŽØ¨Ù’Ø¯ÙŒØŒ Ù•ÙŽØ¥Ù• Ù†ÙŽÙ‘Ù‡Ù• Ù ÙŽÙ†Ù’ ÙŠÙŽØ¹Ù•Ø´Ù’ Ù Ù•Ù†Ù’ÙƒÙ•Ù Ù’ Ù•ÙŽØ³ÙŽÙŠÙŽØ±ÙŽÙ‰ Ø§Ø®Ù’ØªÙ•Ù„ÙŽØ§Ù•Ù‹Ø§ ÙƒÙŽØ«Ù•ÙŠØ±Ù‹Ø§ØŒ Ù•ÙŽØ¹ÙŽÙ„ÙŽÙŠÙ’ÙƒÙ•Ù Ù’ Ø¨Ù•Ø³Ù•Ù†ÙŽÙ‘ØªÙ•ÙŠ ÙˆÙŽØ³Ù•Ù†ÙŽÙ‘Ø©Ù• Ø§Ù„Ù’Ø®Ù•Ù„ÙŽÙ•ÙŽØ§Ø¡Ù• Ø§Ù„Ø±ÙŽÙ‘Ø§Ø´Ù•Ø¯Ù•ÙŠÙ†ÙŽ Ø§Ù„Ù’Ù ÙŽÙ‡Ù’Ø¯Ù•ÙŠÙŠÙ†ÙŽØŒ Ø¹ÙŽØ¶Ù•Ù‘ÙˆØ§ Ø¹ÙŽÙ„ÙŽÙŠÙ’Ù‡ÙŽØ§ Ø¨Ù•Ø§Ù„Ù†ÙŽÙ‘ÙˆÙŽØ§Ø¬Ù•Ø°Ù•ØŒ ÙˆÙŽØ¥Ù•ÙŠÙŽÙ‘Ø§ÙƒÙ•Ù Ù’ ÙˆÙŽÙ Ù•Ø-Ù’Ø¯ÙŽØ«ÙŽØ§ØªÙ• Ø§Ù„Ù’Ø£Ù•Ù Ù•ÙˆØ±Ù•Ø› Ù•ÙŽØ¥Ù•Ù†ÙŽÙ‘ ÙƒÙ•Ù„ÙŽÙ‘ Ø¨Ù• Ø¯Ù’Ø¹ÙŽØ©Ù• Ø¶ÙŽÙ„ÙŽØ§Ù„ÙŽØ©ÙŒâ€•.

â€œAbu Najiih al-irbaadi ibn Saariya (RA) akkana jechuun gabaase: Ergamaan Rabbii (SAW) gorsa qalbiin sodaan guuttamtu, ijji imimmaan dhangalaastu nu gorsan. Ni jenne: â€œYaa Ergamaa Rabbii gorsa dhumaa (addaan bahiinsaa) fakkaata mee nu gorsi.â€• Ergamaan Rabbiis ni jedhan: â€œTaqwaa (sodaa Rabbii) akka qabaattan, hoggana(amiira) keessan osoo gabrichaa taâ€™eeyyu akka dhageettanii fi ajajamtaniif isiniif dhaama(gorsa). Dhugumatti namni isin keessaa umrii dheeraa jiraatu wal dhabbii baayâ€™ee ni arga. Sunnaah kiyyaa fi sunnaah Khulafa ar-Raashidiin kan namoota qajeelchan hordofaa. Sirritti qabadhaa, itti maxxanaa (qaarriffaan cinaana qabadhaa). Amantii keessatti wantoota haarawa uumaman of eeggadhaa. Dhugumatti bidâ€™aan (amantii keessatti wanti haarawa uumame) hundii jallinna.â€• Hadiisa 40 An-Nawawi: lakk. 28

Sunnaah Ergamaa Rabbii (SAW) yoo cininnee qabanne dhamaâ€™insaa fi bidaâ€™aa jalaa baana. Taâ€™uu baannan banne hafna. Ergamaan Rabbii hadiisa kana fakkaatu keessatu akkana jedhu:

Ù‚ÙŽØ¯Ù’ ØªÙŽØ±ÙŽÙƒÙ’ØªÙ•ÙƒÙ•Ù Ù’ Ø¹ÙŽÙ„ÙŽÙ‰ Ø§Ù„Ù’Ø¨ÙŽÙŠÙ’Ø¶ÙŽØ§Ø¡Ù• Ù„ÙŽÙŠÙ’Ù„Ù• Ù‡ÙŽØ§ ÙƒÙŽÙ†ÙŽÙ‡ÙŽØ§Ø±Ù•Ù‡ÙŽØ§ Ù„Ø§ÙŽ ÙŠÙŽØ²Ù•ÙŠØºÙ• Ø¹ÙŽÙ†Ù’Ù‡ÙŽØ§ Ø¨ÙŽØ¹Ù’Ø¯Ù•ÙŠ Ø¥Ù•Ù„Ø§Ù‘ÙŽ Ù‡ÙŽØ§Ù„Ù•ÙƒÙŒ

â€œ**Daandii adii (ifaa) halkan isaa akka guyyaa isaa taâ€™e irratti isin dhiisaa jira. Ana booda eenyulle isarraa hin jallatu kan baduu hedu malee**.â€• (Sunan Ibn Maajah)

Islaamni daandii ifaati. Namni daandii kana irraa jallate nama of balleessuf deemu malee nama milkaaâ€™uf deemu miti.

Gudunfaa
Daandiin haqaas daandiin dharaas ifa. Keessaa filate irra deemun mirga abbaati. Eenyulle itti hin dirqisiisu. Yeroo baayâ€™ee daandii haqaa irra deemun akka ibidda irra deemu itti fakkaachun namoonni baayâ€™een isarra deemu jibbu. Eeti daandii haqaa irra deemun carraaqqi fi qabsoo guddaa barbaachisa. Daandii dharaa ykn jallinnaa irra deemun baayâ€™ee salphaa fi faayda baayâ€™ee waan nama kennu fakkaata. Garuu dhumni inni itti nama geessu hamaa fi adabbii ibiddaati. Fuggisoo kanaa daandiin haqaa immoo faaydaa fi milkaaâ€™inna zalaalamiitti nama geessa. Jahannam iddoo gahuumsa fi dhumaa daandii jallinaati. Jannani immoo iddoo gahuumsa fi dhumaa daandii haqaa ykn qajeelati. Yoo daandii haqaa irra sirritti gadi dhaabbatte deemte Insha Allah dhumni kee Jannata. Daandii haqaa hordofuuf Rabbiin haqaan gabbaruu, Qurâ€™aana fi sunnaah barachuu, qoâ€™achuu, qorachu, hordofuu fi qabachuu, wantoota fi warroota Qurâ€™aana fi sunnah faallessan irraa fagaachu, hojii gaggaari iklaasa fi shariâ€™aa waliin kan deemu hojjachuu, daandii qajeela irratti Rabbiin akka si jabeessu kadhachuu, obsa qabaachu barbaachisa. Akkuma iklaasan (Rabbii qofaa jette) hojii gaggaari baayâ€™iste hojjattuu fi obsituun akkasuma daandii haqaa irratti jabaata adeemta. Rabbiin gara karaa qajeelatti hunda keenya haa qajeelchu.Amiin. Yaa Rabbii dogongora keenya nu araarami.

Date Created
July 23, 2016
Author
admin